

PSİKOLOJİDE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

Yahya AKTU¹

HAZIRLIK SORULARI

1. Bilimsel yöntemi diğer yöntemlerden ayıran özellikler neler olabilir?
2. Bilimsel bir araştırma yürütmek için nasıl bir bilimsel süreci izlemek gerekir?
3. İnsanların sosyal medyayı niçin kullandıklarını öğrenmek isteseydiniz psikolojinin hangi araştırma yöntemini tercih ederdiniz?
4. Psikolojide kullanılan veri toplama yöntemleri bir arada kullanılabilir mi? Nasıl?
5. Psikolojide etik dışı davranışların sonuçları neler olabilir?

BİLİMSEL YÖNTEM

İnsan, tarih boyunca iç ve dış dünyasındaki değişimleri merak etmiştir. Etrafındaki değişimleri öğrenmek amacıyla çeşitli sorgulamalar yapmıştır. Zaman içerisinde bu sorgulamalar neticesinde yeni bilgiler ortaya koymuştur. Sürekli artan yeni

bilgileri edinme yolları sistemli birtakım çabalara dayandırılmıştır. Bu girişim sayesinde felsefe, fizik, coğrafya gibi bilim dalları ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu bilim dalları çeşitli nesnelere ve olguları kendi disiplin ilkeleri çerçevesinde incelemeye başlamıştır.

Bilimin tanımı bilimsel bilginin kullanımına bağlı olarak günümüzde çeşitli şekillerde yapılmaktadır. Bilimin ortak tanımlarından hareketle bilim insanların etrafındaki olayları, olguları ve nesnelere anlamak için başvurdukları sistematik bilgi edinme çabalarıdır. Bilimsel yöntem ise insanların sorular sormalarına ve bu soruların yanıtlarını bulmak için kullandıkları akıl yürütme sistematikliğini içermektedir (Shaughnessy vd., 2021).

Bilim farklı kriterlere göre temel bilimler, beşeri bilimler, fen bilimleri ve sosyal bilimler şeklinde sınıflandırılabilir. Bu bilimler arasında bulunan sosyal bilimler, insanın bireysel ve toplumsal davranışlarını ve bu davranışların altında yatan etmenleri incelemektedir. Psikoloji

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Sosyal Hizmet ve Danışmanlık Bölümü, Sosyal Hizmetler Pr., y.aktu@siirt.edu.tr., 0000-0002-5540-7399

Bilgilendirilmiş Onam

Bu ilke, araştırmaya gönüllü olarak katılımda bulunmayı ve araştırma kapsamında işbirliği yapmaya istekli olmayı belirtir. Katılımcı bir araştırmacının kapsamının ne olduğunu, katıldığına nelerin olacağını ve katılmadığında nelerle karşılaşacağını öğrendikten sonra katılma isteğinde bulunmalıdır. Bilgilendirilmiş onam veya bilgilendirilmiş onay alındıktan sonra araştırmacının yürütülmesi gerekir. Psikolojide deneysel araştırmalar gibi bazı çalışmalarda deneklerin araştırma hakkında detaylı bilgilendirilmesi deneysel işlemin sağlıklı yürütülmesini engelleyebilir. Bu nedenle ayrıntılı bilgilendirme yerine genel bilgilendirme yapılması önerilmektedir. Örneğin, çocuklarına şiddet uygulayan ebeveynlere yönelik bir deneysel çalışmada aile içi iletişim problemleri temasının çalışılacağı belirtilebilir.

Araştırma Sonrası Bilgilendirme

Araştırmacının sağlıklı yürütülmesi için katılımcılara veya deneklere eksik bilgilendirme yapılmışsa çalışma bitiminde ayrıntılı bilgilendirmenin yapılması gerekir. Araştırma sürecine etki edebilecek deneklerin düşüncelerinin değişmemesi için araştırma sonrası bilgilendirmeye başvurulabilir. Yukarıdaki örnekten hareketle deneysel çalışma bittikten sonra ebeveynlere şiddet ile ilgili detaylar sunulabilir.

Gizlilik Hakkı

Psikoloji araştırmalarının büyük bir kısmında gizlilik ilkesinin yerine getirilmesi gerekebilir. Çünkü deneklerin veya katılımcıların öznel yaşamlarını içeren özel bilgilerin edinilmesi söz konusu olabilir. Gizlilik ilkesi mahremiyete saygı olarak da ifade edilmektedir. Gizlilik, kişisel bilgilerin korunmasını ve kimlik bilgilerinin deşifre edilmemesini içermektedir. Bu nedenle bir araştırmadaki katılımcıların kod numaraları ile raporlaştırılması gerekir. Araştırma raporunda K1, şunları belirtmiştir veya P2'nin puanları daha yüksektir gibi ifadeler kullanılabilir.

UYGULAMALAR

1. Bilimsel araştırma sürecindeki adımları kullanarak aile içi şiddeti nasıl ele alabileceğinizi ve hangi yöntemleri kullanacağınızı grup arkadaşlarınızla analiz ediniz.
2. Psikolojide görüşme yönteminin sağlıklı yürütülebilmesi hangi koşulların olması gerektiği konusunda bir uygulama yapınız.
3. Psikolojide sıklıkla kullanılan anketlerin kimler tarafından kullanılabileceğini değerlendiriniz.
4. Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinde neden farklı analiz yöntemlerinin kullanıldığını tartışınız.
5. Bir bilimsel araştırmada katılımcıların kimlik bilgileri deşifre olma durumunda hangi çözüm yollarını önerirsiniz

KAYNAKLAR

- APA. (2017). *Ethical psinciples of psychologists and code of conduct*. APA
- Atkinson, R. L., Atkinson, R. C., Smith, E. E., Bem, D. J., & Nolen-Hoeksema, S. (1999). *Psikolojiye giriş* (Çev. Y. Alogan, 12. baskı). Arkadaş.
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımını (Çev. Şad, S. N., Özer, N., Atli, A.). *Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 1–26. <https://doi.org/10.14689/issn.2148-2624.1.7c.2s.17m>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O., Karadeniz, S., & Demirel, F. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (24th ed.). Pegem Akademi.
- Gerrig, R. J., & Zimbardo, P. G. (2012). *Psikoloji ve yaşam* (Çev. G. Sart). Nobel Akademik.
- Gürbüz, S., & Şahin, F. (2014). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi* (27. baskı). Nobel Akademik.
- Seçer, İ. (2020). Psikolojide araştırma yöntemleri. *Psikolojiye giriş* içinde (Ed. Ş. Işık, 2. baskı, ss. 25–46). Pegem Akademi.
- Shaughnessy, J. J. Zechmeister, E. B. Zechmeister, J. S. (2021). *Psikolojide araştırma yöntemleri* (Çev. Ed. İ. Göz, 10. baskı). Nobel Akademik.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin Yayıncılık.